

Graan is meest zekere voedergewas

Welke andere gewassen dan gras en maïs kun je telen als diervoeder? Binnen het LaMi-project 'Alternatieve voedergewassen' waren tien boeren in samenwerking met Praktijkonderzoek ASG in de weer voor een antwoord op deze vraag. Over motivatie, teeltpraktijk, en resultaten.

De alternatieve voedergewassen waarmee de boeren hebben geëxperimenteerd, zijn: graan-GPS, erwten-gerst, erwten-gras en graan als krachtvoer. Vier van hen teelden erwten-gras, met de andere gewassen waren per gewas twee boeren doende.

Bedrijfsituatie

Bij hun motivatie voor de keuze om naast gras en maïs ook een ander gewas te telen, baseren de boeren zich als eerste op hun bedrijfsituatie. Daarna volgt de meer-

waarde van het betreffende voedergewas. De keuze voor graan-GPS komt bijvoorbeeld voort uit het feit dat maïs telen niet zo goed lukt en om extra structuur in het rantsoen te krijgen. De keuze voor een mengteelt met erwten wordt bepaald door de geschiktheid van dit gewas als tussengewas bij (her)inzaai van grasland, en om wat extra eiwit te telen. Daarnaast hebben erwten als vlinderbloemig gewas nauwelijks stikstofbemesting nodig en dat is gunstig voor Minas. Boeren met bedrijven met een ruwvoeroverschot kiezen om deze reden voor de teelt van graan als krachtvoer.

Akkerbouwkennis

Uit de resultaten blijkt dat specifieke akkerbouwkundige kennis belangrijk is voor de betreffende gewassen. Zo vielen de voederwaarden van met name de erwten-grasmengteelt tegen door meerdere factoren: iets te weinig erwtenplanten (onregelmatige opkomst), vogelvraat, geen optimaal peulaandeel door onder meer luizenschade, een iets te laat oogsttijdstip. De wat lager dan gemiddelde voederwaarde van graan-GPS werd vooral veroorzaakt door de oogstmethode. Om verschillende redenen konden de betreffende boeren het gewas niet direct van stam oogsten. Ze

Voor extra structuur kan graan-GPS een goede optie zijn.

moesten het eerst maaien en daarna hak-selen vanuit zwad. Dit heeft een korte stop-pel tot gevolg, waardoor het stro-aandeel wat hoger is dan normaal. Ook is bij deze methode de kans op korrelverlies groter. Een en ander blijkt wel uit het zetmeel-gehalte en de VEM-waarde.

Goede opbrengsten

De opbrengsten van de GPS-gewassen graan, erwten-gerst en erwten-gras

waren goed. Wel vraagt de teelt van deze gewassen meer akkerbouwkundige kennis dan maïsteelt of grasteelt. De opbrengst en voederwaarde van graan als krachtvoer is een gemiddelde van een bedrijf met wintertarwe en een bedrijf met zomergerst. Kijk op de LaMi-site voor een uitgebreid verslag: www.lami.nl onder 'Actueel aanbod'.

Behaalde gemiddelde opbrengsten en voederwaarden van de verschillende gewassen.	GPS			Kracht-voer
	Graan	Erwten-gerst	Erwten-gras	Graan
Opbrengst (ton droge stof/ha)	11,7	9,6	8,4	7,1
Drogestofgehalte (%)	38,7	31,4	43,5	86,8
Voederwaarde (g/kg droge stof)				
RE	79	117	155	130
RC	256	232	256	39
RAS	88	83	10826	
Zetmeel	151	196	136	578
NH ₃ fr (%)	11	9	11	
VCOS(%)	65,1	69,7	69,7	85,5
VEM	742	811	780	1154
DVE	30	44	55	98
OEB	-9	14	45	-21

Wisseling van de wacht

Mijn naam is Winant Klunder. Met ingang van 1 januari 2005 ben ik directeur bij LaMi. Ik neem in deze functie de taken over van Arjan Vriend, die per deze datum een andere baan heeft gevonden. De LaMi-taken combineer ik met mijn werkzaamheden als plaatsvervangend directeur van LTO Noord Projecten. Ik werk al ruim 30 jaar voor de land- en tuinbouw; het grootste deel als belangenbehartiger, de laatste tijd als projectenmanager. Mijn werkgebied was het noorden van het land. Na de fusie van NLTO, GLTO en WLTO tot LTO Noord is het werkgebied vergroot en voor mij nu voor een be-

langrijk deel toegespitst op de provincie Utrecht. In de korte tijd dat ik voor LaMi werk, heb ik al ervaren dat de LaMi-aanpak uniek is in Nederland. Binnen de thema's duurzame landbouw, biologische landbouw en verbrede landbouw worden heel veel activiteiten ontwikkeld en ook nieuwe initiatieven, samen met agrarische samenwerkingsverbanden, studiegroepen en onderzoeksinstellingen. Door dicht bij de basis van boeren, tuinders, fruittelers en boomkwekers te blijven is er draagvlak voor deze aanpak, zowel bij de agrarische sector als bij de overheden. Het succes is natuurlijk mede

Winant Klunder

te danken aan de enthousiaste en deskundige inzet van het LaMi-team. Ik zet me ervoor in om deze succesvolle aanpak voort te zetten en waar mogelijk verder uit te breiden.

Aanjager in vogelvlucht

- ≡ Graan als voedergewas
- ≡ Reportage geïntegreerde bestrijding in fruitteelt
- ≡ Biologische veehouders zoeken naar novelty's
- ≡ Melkveehouder ontwikkelt eigen visie
- ≡ Celkalk in fruit getest
- ≡ Demodagen over groenbemesters

Landbouw krijgt weer de plek die het verdient

J.L.M.M. Damen, voorzitter LaMi

Het voelt goed om te zien dat de landbouw in de provincie Utrecht weer ruim aandacht krijgt voor economische en duurzame ontwikkeling. Nadat door het provinciaal bestuur een aantal essentiële beleidsstukken zijn vastgesteld, is het voor de agrarische sector duidelijk waar belangrijke relaties liggen tussen landbouw, natuur en milieu. Denk maar aan het Waterhuishoudingsplan, het Milieu Beleids Plan, het Reconstructieplan en het Streekplan.

LaMi zal een 'aanjagende' rol gaan spelen om projecten voor verbrede en duurzame landbouw op te zetten voor verbrede land-

bouw. Projecten die vanuit het belang van milieu en natuur een nieuwe economische en duurzame impuls voor de agrarische sector en dus voor de provincie Utrecht gaan opleveren. Zo kan LaMi bijvoorbeeld ondersteuning bieden aan een agrariër die zijn intensieve veehouderij in de Langbroekerwetering wil omvormen tot een zoekkoeienbedrijf, dat vervolgens wordt ingezet voor het agrarisch en particulier beheer in de Langbroekerwetering.

Er komt meer aandacht voor bijvoorbeeld milieuproblemen, zoals verdrogingsbestrijding aan de randen van de Heuvelrug. En voor ex-

tra economische dragers voor de agrarische sector: agrotourisme, streekproducten, aandacht voor groene en blauwe diensten in onder meer het Veenweidegebied en de Langbroekerwetering.

Samenwerking met andere organisaties wordt versterkt. En zo zal de rol van LTO Noord in de verbrede landbouw meer en meer zichtbaar worden.

We krijgen kortom de kans om de agrarische sector weer in de breedste zin op de kaart te zetten. Ik roep u op om deze kans in grote gezamenlijkheid tot een succes te maken.

Melkveehouder Pieter van de Grift zoekt naar een balans

'Groeï is meer dan liters melkquotum aankopen'

Het leven is meer dan de boerderij alleen. Daarvan is melkveehouder Pieter van de Grift in Bunnik vast overtuigd. Niet dat de Utrechter niet van zijn bedrijf houdt. Integendeel. Om echter goed te kunnen functioneren wil Van de Grift zich ook persoonlijk kunnen ontplooiën.

Groeien om het groeien, daar is het Van de Grift in ieder geval niet om te doen. 'Ik wil het bedrijf wel degelijk ontwikkelen, maar dan via de geleidelijke weg. Ik probeer heel bewust de balans te bewaren. Het besluit om uit te breiden heeft namelijk allerlei consequenties voor de veestapel, de bedrijfsoppervlakte, de stal en het hele arbeidsplaatje. Groei houdt dus meer in dan het aankopen van wat liters melkquotum.'

Het verwondert de melkveehouder hoe bedrijfsadviseurs de 'noodzakelijke' schaalvergroting vaak benaderen in hun rekenmodules. 'De insteek is: is het financieel nog mogelijk om grond of quotum aan te kopen en tot hoever kun je dan gaan? Terwijl in mijn ogen het uitgangspunt zou moeten zijn: welke gevolgen heeft dit voor het rendement en de beleving van de ondernemer? De visie daarop ontbreekt vaak.'

Filosofie

Het bedrijf van Pieter van de Grift meet 40,5 hectare, waaronder 6,5 hectare maïsland. Met ruim zestig koeien melkt hij jaarlijks zijn melkquotum van 575.000 kg vol. Binnen de stal is ruimte om de veestapel met nog 15 procent uit te breiden. 'De komende jaren ben ik zeker niet van plan uit mijn jasje te groeien. De ontwikkeling moet voorlopig komen uit optimalisering van het huidige materiaal', aldus Van de Grift.

Hij heeft dit jaar zijn perenboomgaard van 2 hectare verhuurd. 'Het past ook in mijn filosofie dat ik meer wil dan het agrarisch bedrijf alleen. Met het fruit plakte ik eigenlijk ieder jaar de relatief rustige maanden dicht met drukke werkzaamheden. Daar wilde ik van af.'

Positief-kritisch oog

De veehouder haast zich om te zeggen dat hij niemand de les wil lezen. 'Dat ligt niet in mijn aard. Ik kijk echter wel met een positief-kritisch oog naar de ontwikkelingen in de Nederlandse melkveehouderij en naar mijn eigen bedrijf in het bijzonder. Dan is het goed om zo nu en dan wat afstand te nemen', vertelt de veehouder. Zijn bestuurlijke activiteiten voor de landinrichting en de fokkerij bieden Van de Grift nieuwe inzichten. 'Ik heb dat gewoon nodig.'

Tijd vrijmaken

Van de Grift: 'Geen tijd is het meest gehoorde excuus om geen bestuursfuncties aan te nemen. Maar als je echt wilt, is er altijd een oplossing. Vandaar dat ik een professionele arbeidskracht zoek, die twee dagen in de week kan bijspringen op het bedrijf. Dan kan ik tijd vrijmaken voor andere activiteiten.' Van de Grift werkt zestig tot zeventig uur per week. 'Ik wil straks niet per se minder gaan werken. Ik wil de mogelijkheid scheppen om op gezette tijden eens iets anders te

GUY ACKERMANS

Pieter van de Grift: 'Externe arbeid inhuren kost geld, maar ik verwacht er veel voor terug.'

doen. Als ik twee weken in mijn eentje bezig ben op het erf, denk ik wel eens: is dit nou alles?'

Gebrek aan kennis

Van de Grift beseft dat hij met zijn wensen de dagelijkse gang van zaken op het bedrijf moet overdragen. Hij wil dingen aansturen. 'Dat heb ik al van jongs af aan. Als er iets speelt in de sector, voel ik me daar snel bij betrokken. Daarom wil ik me

ook graag bestuurlijk inzetten. Ik haal niet lijdzaam de schouders op bij negatieve ontwikkelingen. Ik zal altijd proberen om bijvoorbeeld vooroordelen over de agrarische sector weg te nemen. Heel veel dingen lopen scheef door gebrek aan kennis. Ik wil graag uitleggen hoe het volgens mij in elkaar steekt. Om dat goed te doen zal ik ook verder moeten kijken dan de korte termijn. Daar moet ik mezelf de tijd en de vrijheid voor gunnen.'

Sprong vooruit met gewasgeleide schoffel

Geïntegreerde onkruidbestrijding is goedkoper dan chemische bestrijding en betekent winst voor het milieu. Het jaar 2004 bewees dat gunstige weeromstandigheden en betere machines, zoals de gewasgeleide schoffel, de bestrijding effectiever kunnen maken. Mechanische onkruidbestrijding wordt een serieuze optie.

Hogere opbrengst

Op het proefperceel werd onkruid op drie manieren bestreden: met gangbare onkruidbestrijding, geïntegreerde bestrijding met behulp van een rijenspuut en met volledig mechanische onkruidbestrijding.

Het veld met mechanische onkruidbestrijding laat in het eerste proefjaar 2002 een hogere opbrengst per hectare zien: 48,5 ton tegen 43,8 ton bij werken met de rijenspuut en 44,2 ton bij de reguliere aanpak. Een onvoldoende onkruidbestrijding hoeft dus niet te leiden tot een lagere opbrengst. Dit komt doordat het gewas geen groeivertraging en -stilstand ondervindt van chemische middelen. In 2004 is er intensiever gewerkt om het onkruid in het veld met mechanische onkruidbestrijding weg te houden. Dit is vrij goed gelukt met de gewasgeleide schoffel. Angst voor beschadiging van het gewas is een reden geweest om met deze schoffel te gaan werken.

Eindresultaat

Drie proefjaren laten zien dat twee keer eggen, een rijenbespuiting, en twee tot drie keer schoffelen veel perspectief bieden voor minder milieubelasting en een hogere opbrengst. Bij een volveldbespuiting loopt het gewas groeivertraging op, terwijl een maïsplant een stootje van een schoffel prima kan verdragen. De gewasgeleide schoffel is een van de meest effectieve vormen van mechanische onkruidbestrijding, deze werkt snel en nauwkeurig. Zolang het gewas lager is dan 40 tot 50 cm, kunnen trekker en schoffel er nog prima doorheen. Maar het aanpakken van onkruid begint met eggen. Drie tot vier dagen na het zaaien kiemt het onkruid. Als u witte draden in de grond ziet, is het tijd om te eggen. In totaal geeft mechanische onkruidbestrijding een meeropbrengst van € 100 per hectare bij een maïsprijs van € 25 per ton.

Onderzoek naar nieuwe technieken, zoals werken met een roterende schoffel, zijn nog in volle gang en veelbelovend. De winst die te behalen valt bij een geïntegreerde wijze van onkruid bestrijden lijkt nog niet ten einde. U kunt het verslag van de praktijkproef downloaden van de website: www.lami.nl. Praktische tips leest u in de nieuwe, gratis brochure 'Maïs met een schone toekomst'. Vul de bestelbon in op pagina 6.

Succesvol project krijgt extra proefjaar

Het driejarige project 'Geïntegreerde onkruidbestrijding in maïs' is zo positief verlopen dat besloten is minimaal een jaar door te gaan. In dit proefjaar wordt een aantal onkruidbestrijdingstechnieken verder verfijnd. Initiatiefnemers van het project zijn VVB Zuidoost-Utrecht en LaMi. Vleeskalverenhouder Teus Henke uit Rhenen stelde bijna een kwart van zijn jaarlijkse maïsareaal beschikbaar: een proefperceel van 5 hectare. De fors stijgende kosten van onkruidbestrijding in maïs terugdringen is voor hem een belangrijke drijfveer.

Speuren naar novelty's

Deelnemers van de LaMi-studieclub biologische melkveehouderij probeerden in 2004 een nieuwe leervorm uit. In plaats van elke keer in groepsverband bij elkaar te komen, gaan de melkveehouders nu individueel bij elkaar langs. Doel: inzicht krijgen in de bedrijfsvoering van je collega en achterhalen waarom deze iets wel of niet doet. De opdracht hierbij is op zoek te gaan naar een novelty. Een novelty is een kleine, veelal onzichtbare verandering in een of enkele samenhangende onderdelen van het boerenbedrijf. Vaak ziet een boer zelf niet dat hij zo'n verandering heeft doorgevoerd, doordat hij er misschien alweer jaren mee werkt.

Hieronder twee voorbeelden.

Klaas Stoker bezoekt Bernard Hennipman. Bernard Hennipman heeft een melkveebedrijf met 30 koeien en mestvarkens. En hij verricht werkzaamheden voor derden. Mede daardoor is arbeid een beperkende factor op zijn bedrijf. Bernard heeft de focus op melkproductie losgelaten en gebruikt nu een eigen stier die sinds augustus 2004 tussen de melkkoeien loopt. Alle koeien kalven af in het land. De kalveren blijven bij de moeder lopen. Het systeem bevalt de veehouder erg goed.

De novelty's zijn:

- Optimale arbeidsverdeling zoeken.
- Gebruik van een eigen stier.
- Kalf bij de koe.
- Gebruikmaken van bergboeren-regeling met extreem lange percelen.

Edith Finke bezoekt Piet van Leeuwen. Piet van Leeuwen probeert met Brown Swiss-stieren sterke, probleemkeuze koeien te fokken met een goed eiwitgehalte. Hij gebruikt hiervoor een eigen stier die hij zelf heeft opgefokt. Piet voelt zich koeienboer, geen machineboer. Hij stopte met rijkuilen maken omdat hij moest investeren in een nieuwe kuilsnijder en trekker. Hij stapte over op ronde balen. Dit beviel hem echter niet, want het uithalen met de vork op de voergang is zwaar werk. Hij maakt nu weer rijkuilen en laat de buurjongen kuilsnijden. De novelty's zijn:

- Een eigen dekstier op het bedrijf.
- Arbeid inhuren om kosten te besparen.
- Plastic pijp om voertouwen in melkput om krachtvoer stelen te voorkomen.
- Omgang met gehoord vee in stal met weinig vluchtruimte.
- Herinzaai als bentpollenbestrijding.

Novelty of innovatie?

Een novelty is niet hetzelfde als innovatie. Een innovatie is een beproefde en geteste vernieuwing, die is omgebouwd tot een product of een recept. Een novelty is een idee of een verwachting, die wordt uitgevoerd op één bedrijf en waarvan niet bekend is of deze ook op andere bedrijven werkt.

Conclusies

De tijd die er is om elkaar en elkaars bedrijf beter te leren kennen, bevalt de deelnemers erg goed. Ze leren met andere ogen naar een bedrijf te kijken en goed door te vragen over een onderwerp. Een paar regels voor novelty-zoekers:

- Laat je niet leiden door vooroordelen.
- Luister goed.
- Stel veel vragen.
- Vraag goed door.
- Geef je oren en ogen de kost.

Over de nabespreking in groepsverband zijn de veehouders zeer content. Er komen veel vragen aan de orde. Wel kunnen onderwerpen meer diepgang krijgen door ze af te bakenen. Novelty-bijeenkomsten zijn ook geschikt voor gemengde groepen van biologische en gangbare boeren.

Biologische schoolmelk is cool

Het Utrechtse initiatief om biologische schoolmelk uit te delen krijgt landelijke navolging. Zeven basisscholen doen dit inmiddels ook en komend schooljaar starten nog enkele scholen met biologische zuivel. Aangestoken door dit succes zijn ook de provincies Overijssel en Noord-Brabant aan de slag gegaan. Gelderland volgt binnenkort en waarschijnlijk gaan ook de provincies Noord- en Zuid Holland meedoen.

De introductie van biologische schoolmelk op basisscholen is een initiatief van Vecozuivel in Leusden, de NMU en LaMi.

Vecozuivel is op zoek naar leveranciers van biologische melk. Bel Henk Bijl: (06) 207 401 92

Leerlingen adopteren biologische koe

De interesse van basisscholen voor de biologische melkveehouderij neemt toe. Zo komt er op de website www.biologischeschoolmelk.nl informatie over biologische veehouderij waarmee leerlingen werkstukken kunnen maken. Verder kunnen leerlingen hun kennis over de biologische melkveehouderij vergroten door op de computer een folder te maken voor een biologisch bedrijf. Schoolklassen kunnen ook een biologische koe adopteren. Een bezoek aan een geadopteerde koe is een mooie gelegenheid om iets te leren over een biologisch melkveebedrijf.

Appels van eigen boom

Uit het onlangs afgesloten project 'Praktijktuin biologische fruitteelt' blijkt dat gangbare telers teelttechnisch goede mogelijkheden zien in de biologische teelt. Wel moet de afzet nog toenemen, en volgens Platform Biologica kan dat door consumenten beter te informeren over biologische teelt en hen meer betrokken te maken bij fruitteelt-bedrijven.

Met het landelijk project 'Adopteer een Appelboom' wil het Platform deze betrokkenheid vergroten. In Houten krijgt dit project een extra impuls door scholieren een biologische appelboom te laten adopteren in de boomgaard van William Pouw in Schalkwijk. Hierbij ontvangen de leerlingen elke maand een Appelbrief of Appelmail met informatie over appelrassen, hoe je het lekkerste appeltoetje kunt maken en over boomgaardkalkoenen die onkruid en afgevallen blad opruimen.

Tijdens de reguliere plukdagen worden de appels van de geadopteerde boom bij Pouw geplukt of op school bezorgd. De oudste kinderen verzamelen zelf hun informatie. Zo gaan ze op excursie bij de fruitteeler en op de computer ontwikkelen ze een folder om uit te delen aan familie en vrienden. En zo is ook de teler weer geholpen. Daarnaast is het de bedoeling biologische boomgaarden open te stellen voor scholieren en hun ouders. Ook de gemeente Houten verleent medewerking aan het project.

Meer informatie is te krijgen bij Joke Janse: (030) 634 54 99 of jjanse-lami@ltonoord.nl.

Kalf bij de koe

Melkveehouders die een koe laten adopteren, krijgen vaak de vraag waarom het kalf zo snel weg moet bij de moeder. Een aantal biologische melkveehouders wil daarom nagaan of het mogelijk is een kalf langer bij de koe te laten. Vragen hierbij zijn: is een pleegmoeder een alternatief bij een weigerachtige moederkoe? Komt het kalf in de stal niet in de knel? Zorgt een zoogperiode voor meer weerstand bij het kalf? Samen met DLV en het Louis Bolk Instituut gaan de melkveehouders op zoek naar de antwoorden.

Fruitteler zet zich in voor experiment naar natuurlijke vijanden

'We moeten als telers op zoek naar alternatieven'

De eerste proefresultaten zijn bemoedigend, maar fruitteler Floris van de Grift in Nieuwegein staat toch afwachtend tegenover de mogelijkheden van geïntegreerde bestrijding van plagen. 'De insectendruk bleef dit seizoen redelijk binnen de perken, maar we mogen niet vergeten dat de omstandigheden gunstig waren door de koude zomer. Hierdoor hadden we pas tijdens de pluk hinder van insecten.'

Van de Grift deed het afgelopen jaar mee aan de sprintgroep 'Geïntegreerde insectenbestrijding' van LaMi. De Utrechtse fruitteler is vooral benieuwd welke resultaten de proeven het komend seizoen gaan opleveren. 'Stiekem denk ik dat we zonder een nieuw chemisch middel op den duur ernstig in de problemen komen. Met roofmijten en sluipwespen is de insectendruk te temperen, maar ik vrees dat het onder ongunstige omstandigheden dweilen wordt met de kraan open.'

Veel hinder

Niettemin is Van de Grift enthousiast over het initiatief van LaMi om in de praktijk te toetsen welke rol natuurlijke vijanden in de boomgaard kunnen spelen tegen perenbladvlv, bloedluis en fruitmot. Met name van de eerste twee insectensoorten ondervindt de teler veel hinder. 'Aangezien de chemische middelen die we nu nog mogen gebruiken bij lange na niet toereikend zijn, hoefden we niet zo lang na te denken over deelname aan de sprintgroep. We moeten als telers toch op zoek naar alternatieven. Als jonge teler hoop ik veel op te steken van deze proeven. Tot nu toe lukt dat aardig.'

De portemonnee

Deelnemers aan de sprintgroep verplichtten zich op minimaal één hectare gemiddeld drieduizend sluipwespen en roofmijten uit te zetten. Van de Grift zette de proef uit op vier hectare. 'We willen het experiment een reële kans geven. En het scheelt ook aardig in de portemonnee, omdat geselecteerde natuurlijke vijanden uitzetten een stuk goedkoper is dan werken met chemische middelen. Wel neemt de insectendruk na het wegvallen van enkele goedwerkende middelen, zorgwekkende vormen aan. In ons geval zorgt de perenbladvlv met name voor een lagere opbrengst door een slechtere vruchtzetting, terwijl de bloedluis de boom echt verzwakt. Hiervoor moeten op termijn oplossingen komen. Hetzelfde geldt voor de fruitmot, al hadden we daar vorig jaar minder last van.'

In de kinderschoenen

Voordat Van de Grift de natuurlijke vijanden uitzette, deed hij één chemische bespuiting om de roofmijten een eerlijke kans te geven te boel te behappen. Hij doet dit jaar weer mee aan de sprintgroep. 'Hoewel ik mijn twijfels houd, ben ik heel benieuwd hoe deze proef zich verder ontwikkelt. Deze manier van gewas-

Floris van der Grift: 'Ik ben heel benieuwd hoe de proef zich verder ontwikkelt.'

bescherming staat voor de fruitteelt nog in de kinderschoenen. Ik lever graag mijn bijdrage aan de zoektocht naar de meest geschikte natuurlijke vijanden en de intensiteit waarmee ze moeten worden ingezet. Het kostenaspect is daarbij ook heel belangrijk. Sommige roofmijten kunnen misschien heel goed werk leveren. Maar als ze te duur zijn, zetten telers ze in de praktijk toch niet in. Het rendement staat voorop. Dat maakt het er allemaal niet eenvoudiger op, maar wel interessanter.'

Rechtstreekse afzet

Het bedrijf van Van der Grift meet 25 hectare appels en 18 hectare peren. Behalve Floris werken ook zijn ouders,

drie broers en een zus in het bedrijf. Kees-Jan is verantwoordelijk voor de verwerking en directe afzet van het fruit. Een deel van de eigen appels wordt verkocht aan ambachtelijke bakkerijen en de horeca in de omgeving. Er is een winkel aan huis waar de familie op vrijdag en zaterdag fruit verkoopt. In België wordt geperst sap van eigen appels en peren aan de man gebracht. Met wijn, moes, gestoofde peren en jam wordt het assortiment verder verbreed. Floris van der Grift: 'Door onze klanten kwaliteit te leveren hopen we te kunnen concurreren met de supermarkten. Het stelt ons in ieder geval in staat een eerlijke prijs te krijgen voor onze producten!'

Verdunnen geeft hogere opbrengst

Om structuurbederf te voorkomen rijden veehouders mest op minder draagkrachtige gronden steeds vaker uit met een sleepslangensysteem. Vanuit de praktijk komen regelmatig signalen dat met water verdunde mest beter verpompt en bovendien een positief effect heeft op de werking van de mest. Om dit effect te meten zijn op een demoperceel van Gerrit Aantjes in Lopik twee stroken aangelegd: één waarop onverdunde mest is aangebracht en één met voor de helft met water verdunde drijfmest. De proef is gestart na de eerste snede.

Bij de tweede en de derde snede is bij de strook met onverdunde drijfmest 16 kuub per hectare toegediend. Bij de strook met verdunde drijfmest is tweemaal zoveel toegediend voor een gelijke hoeveelheid mineralen. Er is geen kunstmest gestrooid. Bij de vierde snede werd het hele demoperceel bemest met 25 kg stikstof per hectare uit kunstmest.

Voor een gedegen vergelijking bestaat het plan om dit jaar nog twee demopercelen aan te leggen. De resultaten van de proef staan in de tabel.

Het volledige verslag kunt u downloaden vanaf: www.lami.nl onder 'Actueel Aanbod'.

Opbrengsten per snede en totaal droge stof (ds) en stikstof (N)

Behandeling	Snedes 2		Snedes 3		Snedes 4		Totaal	
	ds	N	ds	N	ds	N	ds	N
Onverdund	2278	114	2210	84	1598	201	6085	115
Verdund	2890	132	2492	98	1452	199	6834	128

De totale drogestofopbrengst van de strook met verdunde drijfmest was ruim 12 procent hoger dan bij gebruik van onverdunde drijfmest. Vooral de tweede snede was verantwoordelijk voor dit verschil. Bij de vierde snede waren de stroken gelijk bemest en was er vrijwel geen verschil. De totale stikstofopname in de strook met verdunde drijfmest lag ruim 9 procent hoger dan bij onverdunde drijfmest.

Grasopname verbeteren? Probeer het uit!

Op verzoek van een aantal veehouders uit het Veenweidegebied start proefbedrijf Zegveld een onderzoek naar de mogelijkheden om de grasopname van koeien in de herfst te verbeteren. In dit gebied blijken koeien het gras in het najaar veel slechter op te nemen. Hierdoor daalt de melkgift en moeten de veehouders extra krachtvoer geven. Doel is na te gaan wat de effecten zijn als weideresten met verschillende maaiers worden verwijderd. Op één perceel zullen de weideresten blijven liggen. Op drie andere percelen worden de weideresten weggehaald met respectievelijk een standaard graslandbloter, een cyclomaaier en een klepel. Daarnaast wil LaMi samen met het proefbedrijf vier demovelden aanleggen bij geïnteresseerde melkveebedrijven in het Veenweidegebied. Heeft u interesse? Meld u dan aan met de bon op pagina 6 of bel met Marcel Vijn: (030) 634 54 99.

Kalkmelk in fruit veelbelovend

Vruchtboomkanker kan grote schade veroorzaken aan fruitbomen en moet daarom bestreden worden. De gangbare chemische bestrijdingsmiddelen zijn echter belastend voor het milieu, vooral voor het oppervlaktewater.

Uit onderzoek is nu gebleken dat de ziekte met celkalk (gebluste kalk ofwel calciumhydroxide) te bestrijden is. Celkalk belast het milieu niet en mag worden toegediend via de beregeningsinstallatie. Ook in een tweejarig demoproject bij drie Utrechtse fruittelers bleek de celkalkmethode effectief tegen vruchtboomkanker. Toediening via de beregeningsinstallatie kost weinig tijd, is gemakkelijk uit te voeren en voorkomt structuurbederf door rijden met de spuit.

Nadeel is dat de kalk kan bezinken in de buizen, met verstoppingen als gevolg. Dit beperkt de toepassingsmogelijkheden voor telers met een minder goede installatie. Voor fabrikanten was dit aanleiding om een vloeibare vorm van

Tijdens een demonstratie op 8 december 2004 op het bedrijf van demo-deelnemer Henk Uijtewaal was te zien hoe de toepassing van kalkmelk in zijn werk gaat. Uijtewaal gebruikt grote tanks en de nieuwe toevoeging wordt ter plekke gemengd.

celkalk, de zogenoemde kalkmelk, te ontwikkelen. Deze kalkmelk wervelt door een natuurlijke toevoeging sneller op. Drie Utrechtse bedrijven testen de toepassing en de werking van deze kalkmelk. Deze bedrijven deden eerder

mee aan het tweejarige demoproject 'Celkalk toevoegen'. De drie telers zijn positief over deze wijze van toedienen. Of kalkmelk net zo effectief is tegen kanker als celkalk, zal over enkele maanden blijken.

Als de werking van kalkmelk positief uitpakt, kunnen meer fruittelers op een milieuvriendelijke manier vruchtboomkanker gaan bestrijden. In de loop van 2005 wordt u geïnformeerd over de specifieke mogelijkheden voor uw bedrijf.

Sprintgroep en inloopavonden plaaginsecten

Bij voldoende belangstelling start dit jaar weer een sprintgroep 'Geïntegreerde insectenbestrijding'. Deelnemers aan deze studiegroep bespreken onder deskundige begeleiding op drie veldbijeenkomsten de meest bedreigende plaaginsecten. Uitgangspunt is een efficiënte bestrijding met optimaal gebruik van natuurlijke vijanden en andere milieuvriendelijke methoden. De deelnemers ontvangen verder regelmatig nieuwsbrieven met actualiteiten. Ter aanvulling komen op drie cursusavonden allerlei wetenswaardigheden aan de orde over rupsen, luizen en bladluis. Van deze plagen zijn theoretische achtergronden, determinatie van schadelijke en nuttige insecten, levenswijze, waarnemen en ontwikkeling van daggraden andere onderwerpen. Naast de studiegroepdeelnemers is iedere andere fruitteler van harte welkom. U kunt de avonden afzonderlijk volgen.

De data van de avonden zijn:

- 26 april over fruitmot en andere rupsensoorten.
- 24 mei over perenbladluis.
- 28 juni over bloedluis en andere luizensoorten.

Aanmelden met de bon op pagina 6 of rechtstreeks bij Joke Janse, telefoon: (030) 634 54 99 of mail: jjanse-lami@ltonoord.nl.

Watergeven luistert nauw bij peer

Groeiregulatie in de perenteelt vindt plaats door wortelsnoei en gecontroleerde droogtestress. Een slechte groeiregulatie geeft een wisselvallige productie en verhoogt de ziektedruk, doordat er meer en langer jong blad aanwezig is.

Op een demobedrijf is in 2004 gedemonstreerd hoe verschillende vochtregimes de groei, maat en vruchtdracht beïnvloeden. Er werd gewerkt met een sterke wortelsnoei en drie vochtregimes. De vochtbalans werd gemeten met watermarksensoren.

Dit zijn de conclusies:

- De vochttoestand is in de eerste zes weken na de bloei belangrijker dan in latere perioden.
- Zwartstroken afdekken geeft een sterke vermindering van de vochtbehoefte. In de praktijk wordt dit bereikt met een mulchlaag.
- Fertigatie/druppelbevloeiing is een effectieve manier om water bij de boom te brengen.
- De aanbevolen grens voor de zuigspanning in de laatste zes weken voor de oogst is op te rekken tot 0-50 kPa.
- Intensieve wortelsnoei blijft noodzakelijk.

Een gedetailleerd verslag van deze proef vindt u op de website www.lami.nl op de fruitteltpagina.

Zwartvruchtrot te lijf met faxberichten

Een studiegroep van perentelers heeft in 2003 en 2004 ervaring opgedaan met het waarschuwingsmodel voor zwartvruchtrot. Dit model voorspelt het infectierisico van de schimmel op basis van weersomstandigheden. Hiermee is een gerichte bestrijdingsaanpak mogelijk: milieubelastende middelen worden alleen ingezet als dit nodig is. De studiegroep wordt voortgezet in 2005. Nieuwe deelnemers zijn van harte welkom! Ook komt er weer een demobedrijf voor zwartvruchtrot, waar het model wordt gedemonstreerd en aanvullende experimenten plaatsvinden.

Doet u niet mee aan een studiegroep? Maak dan gebruik van de actuele faxberichten met infectierisico's. Hierbij hoort een instructieavond.

Heeft u belangstelling voor de studiegroep? Of kiest u voor de waarschuwingfaxen met instructieavond? Vul dan de bon op pagina 6 in of neem contact op met Joke Janse, telefoon: (030) 634 54 99 of mail: jjanse-lami@ltonoord.nl.

Bij zwartvruchtrot wordt een deel van het blad egaal zwart met scherpe begrenzing. Op de vrucht ontstaan zwarte vlekken, vaak met een rode omranding.

Begin april demodagen groenbemesters

Dit voorjaar staan weer enkele demodagen over groenbemesters op het programma. U bent van harte welkom!

Op vrijdag 1 april om 14.00 uur is er een demo bij Jan Oskam. Plaats: maisperceel aan de Ringelpoel (zijweg van de Woudenbergseweg (N226) tussen Maarsbergen en Woudenberg). Op het perceel zijn acht verschillende groenbemesters naast elkaar in gezaaid:

1. Onderzaai met Italiaans raaigras
2. Westerwolds raaigras
3. Italiaans raaigras
4. Nitrafix
5. Demarage
6. Triticale
7. Maïsgroen
8. Gele mosterd

De onderzaai met Italiaans raaigras is op 29 mei 2004 uitgevoerd met een gewasgeleide schoffel, met daarop een zaaïmachine. Op 14 oktober zijn de overige

groenbemesters na de maïs ingezaaid. De diverse groenbemesters beslaan stroken van 3 meter breed. De grondsoort is zand.

Op dinsdag 5 april om 10.00 uur is er een demo bij Hans van Kats. Plaats: Lopikerweg West 83 in Lopik. Deze demo is aangelegd op twee maïspcelen. Op één perceel is twaalf jaar maïs geteeld, op het andere twee jaar. Op beide percelen zijn vier groenbemesters naast elkaar in gezaaid:

1. Italiaans raaigras: 45 kg per hectare.
2. Westerwolds raaigras: 45 kg per hectare.
3. Protector: 75 kg per hectare.
4. Rogge: 85 kg per hectare.

De groenbemesters zijn op 14 oktober 2004 ingezaaid. De grondsoort is klei op veen.

Laatste kans voor subsidie

Maïstellers die aan de slag willen met drijfmestrijenbemesting, kunnen alleen nog dit jaar subsidie van LaMi krijgen. In aanmerking komen percelen waarvoor deze subsidie nog niet eerder is gegeven. De subsidie bedraagt bij één hectare € 160,-, bij twee hectare € 215,- en bij drie hectare € 275,-. Aanmelden kan met de bon.

Vereniging van zorgboeren

Binnenkort is de Provinciale Vereniging van Zorgboeren in Utrecht een feit. Hiermee wordt landbouw en zorg in Utrecht op de kaart gezet. De vereniging behartigt de belangen van zorgboeren en zorgt ervoor dat hulpboeren een goede plek kunnen vinden op een zorgboerderij. De vereniging telt momenteel 18 zorgboerderijen. Zorgboeren richten zich op diverse doelgroepen, waaronder

verstandelijk gehandicapten, mensen met psychiatrische problemen en ouderen. De vereniging moet zelfstandig gaan draaien. Hierbij krijgt zij ondersteuning via een project dat wordt gefinancierd door LaMi. Meer weten? Zelf zorgboer worden? Op zoek naar een plek op een zorgboerderij? Mail dan naar: info@zorgboerenutrecht.nl of kijk op www.zorgboerenutrecht.nl.

Interesse? Vul nu de bon in!

Als u interesse heeft in een van de omschreven activiteiten in deze Aanjager, stuur dan deze bon ingevuld in een envelop naar: LaMi, Antwoordnummer 7040, 3990 TA Houten. Een postzegel is niet nodig.

Naam: _____

Adres: _____ Postcode: _____

Woonplaats: _____ Telefoon: _____

E-mail: _____ Fax: _____

Ik heb belangstelling voor:

- Inloopavond plaaginsecten: rupsen / luizen / bladvlooien (gewenste omcirkelen)
- Subsidie voor drijfmestrijenbemesting in maïs
- Een demoperceel grasopname op mijn eigen bedrijf (Veenweidegebied)
- Studiegroep plaaginsecten fruit
- Cursusavonden plaaginsecten fruit:
26 april fruitmot, rupsensoorten / 24 mei perenbladvlo / 28 juni bloedluis, luizensoorten (gewenste omcirkelen, alle avonden zijn mogelijk).
- De brochure: 'Maïs met een schone toekomst' / 'Bodem-plant-dier: de kringloop sluiten' (gewenste omcirkelen. U kunt ook beide brochures aanvragen).

U kunt zich ook telefonisch of per e-mail opgeven.
Telefoon (030) 634 54 99, e-mail: lami@ltonoord.nl.

Eenmalige pachters zoeken grond

Trefpunt Pacht Duurzame Landbouw is op zoek naar pachtgrond in de Gelderse Vallei. Het gaat om gronden voor eenmalige pacht (geen reguliere pacht of erf-pacht). De pacht betreft los land, met een minimale periode van één jaar en één dag. U kunt eenmalige pacht voor langere periodes aangaan, tot maximaal twaalf jaar. U stelt als pachter en verpachter zelf een overeenkomst op. Bij het Trefpunt Pacht kunt u advies krijgen voor het opstellen van een contract. Veel pachters hebben belangstelling, dus uw pachtgrond is altijd te koppelen aan een pachter. Bel voor meer informatie Trefpunt Pacht: (0318) 65 28 08.

Nieuw: Brochures over maïsteelt en duurzame rundveehouderij

Aanjager staat vol informatie over duurzame landbouwmethoden: onderzoekskennis maar vooral praktijkervaringen. De kennis en ervaring over regelmatig terugkerende onderwerpen is kernachtig opgeschreven in twee mooie brochures: 'Maïs met een schone toekomst' en 'Bodem-plant-dier: de kringloop sluiten'. Vraag deze gratis brochures aan met de bon op deze pagina.

LaMi krijgt versterking

Naast de kersverse directeur Winant Klunder heeft LaMi per 1 januari ook versterking gekregen van Hanneke Meester en Heidi Uenk. Hanneke Meester gaat zich bezighouden met landbouw, zorg en welzijn. In Utrecht is het afgelopen jaar het project 'Zorgboerderijen Utrecht' afgerond. Aan een aantal ingezette activiteiten rond dit thema gaat Hanneke een vervolg geven. Daarnaast coördineert zij de Verenigde Agrarische Kinderopvang (VAK). In IJsselstein start binnenkort een VAK-kinderdagverblijf. Wilt u meer weten over zorgboerderijen of heeft u plannen om een zorgboerderij te beginnen? Dan kunt u bellen: (030) 634 54 99 of mailen: info@zorgboerderijenutrecht.nl. Kijk ook eens op de website: www.zorgboerderijenutrecht.nl.

Heidi Uenk neemt het werk van Marieke Leentvaar over. Zij gaat aan de slag met het aanjagen en ondersteunen van samenwerkingsinitiatieven in het plattelandstoerisme. LaMi coördineerde onder andere het Plattelandsmagazine Kromme Rijnstreek en de cursussen voor professionalisering van plattelandstoerisme en samenwerkingsverbanden. Heidi is bereikbaar op (030) 634 54 99 of via h.uenk@veluwestroom.nl.

Colofon

Aanjager is een uitgave van LaMi. LaMi is hét loket voor de innovatieve ondernemer op het platteland. Aanjager wordt verzonden aan alle boeren en tuinders in Utrecht.

LaMi
Postbus 441
3990 GE Houten
Telefoon (030) 634 54 99
Fax (030) 634 54 68
Internet: www.lami.nl
E-mail: lami@ltonoord.nl

Productie
Roodbont Communicatie,
Zutphen

Redactie
Bert Hartman, Marijke van Oostende,
Marcel Vijn

Eindredactie
Maud van de Woude Tekstwerk,
Groningen

Vormgeving
Heijdens Karwei,
Amsterdam